

Elviselném-e?

*A helyzet bonyolult – vagy egészen reménytelen? Vagy talán mégsem?
Vannak komoly eredményeink, komoly erőfeszítéseink,
és azért a helyzet, ha lassan is, de javul...*

Tizenkét éve hívnak, és én szívesen megyek pedagógusokhoz, óvodába, iskolába, tanfolyamra, továbbképzésre, hogy ilyen és ehhez hasonló kérdésekről beszéljünk. Ha nagyon őszinte szeretnék lenni – és miért ne? –, ma már nem vagyok biztos benne, hogy ezeknek a találkozásoknak igazán van értelme. A dolgok (a cigányok élete, lakásviszonya, foglalkoztatottsága, egészségi állapota) egyre reménytelenebbek, a pedagógusok egy csomó olyan problémával szembesülnek, amilyennel idáig soha nem foglalkoztak. Nem kellett attól félni, hogy nem tudják kifizetni a villanyszámlát, a fűtést (az iskolában, az óvodában – a sajátjukról nem is beszélve). Így aztán nem lehet csodálni, hogy vágyódunk az egyértelmű dolgok után. Születnek is évtizedek óta programok, rövid, közép és hosszú távú stratégiák, tanulmányok, gyűjtemények, tudományos diákköri konferenciák, meg persze nemzetközies, előkészítők, 0-dik évfolyamok és tanszékek (akik hol föl-, hol pedig alámerülnek), pedagógiai útmutatók és miniszteri irányelvek.

Akkor hát mégis mi a baj?

Régóta szórakoztatom magam azzal, hogy kinyitok valahol egy pedagógiai tárgyú írásművet és megpróbálom kitalálni, hogy mikor írták? Sajnos, nincs sok különbség az évtizedek között. Elhinnék-e, hogy 1998 szeptemberében egy IV. osztályos szakközépiszolás cigány fiatalember – egyébként nem kért – jellemzéséül a következőket írta osztályfőnöke: „Szorgalmas tanuló, tiszta, rendes ruházatban látogatja az iskolát.”

Ezek után szoktam azt gondolni, hogy itt semmi nem változik...

Tudom, nem könnyű eligazodni ezen az érzékeny területen. Egymásnak ellentmondó meggyőződéseink váltogatják egymást. Gondoljuk csak végig, hogy az elmúlt évtizedekben hányféleképpen tudtuk a „jót” a cigány tanulók nyilvántartásáról. Először – elég sokáig – a száján senki nem merte kiejteni, hogy cigány. (Ennek hatására még ma is igen sokan zavarban vannak már magától a szótól is.) Röviddel ezután viszont meggyőztek minket, hogy a cigányság érdekében, a hatékonyabb segítség miatt vezessünk nyilvántartást a cigány tanulókról („C”). Egyik évről a másikra viszont tilos lett ilyen kimutatásokat készíteni (talán nem is nagy baj, hiszen még „nyilvántartós” időben, arra a kérdésre, hogy iskolájában hány cigány gyermek tanul – Cigányozó életmódot folytató gyerek nincs – válaszolta a fővárosi általános iskola igazgatója), tekintettel az érintettek személyiségi jogaira. Épp csak magunkévá tettük ezt a vitathatatlanul európai álláspontot, máris jött az etnikai kiegészítő támogatás, per fő per év...

Őszintén szólva nem tudom, hogy ezt hogy lehet az ismert előzmények után jól megoldani!

Pedig elég sokaknak sikerült. Több száz millió forintot kifizetnek az iskoláknak ezen a címen. És ez egy látványos rendezetlenség... Mi van még a kulisszák mögött?

Hogy lesz ebből egyértelmű megoldás?

Tapasztalataim szerint a pedagógusok gyakorlatias emberek. Nem szeretik a sok melleszélést, a szociológiai körítést, a statisztikát meg a tendenciát. A *megoldás* a fontos! Az, hogy neki mit és hogyan kell csinálnia?! Sokszor láttam a csalódottságot a szemekben, amikor azt állítottam, hogy én sem tudom!

Ma már viszont tudok *valamit*. Lehet, hogy semmit sem old meg, de biztos, hogy én nyugodtabb leszek.

Javaslom, az „Én elviselném-e?”-teszt általános bevezetését. (Lehet, hogy országosan sem ártana, de ha legalább a cigány ügyben elterjed, már nem élttem hiába.)

Konkrétabban:

– mikor valaki (miniszter, államtitkár, képviselő, polgármester, orvos, tanár, óvónő, védőnő stb.) cigány állampolgárral kapcsolatos bármilyen döntési helyzetbe kerül, tegye fel magának ezt a kérdést, és ha biztos benne, hogy örülne szülőként, betegként, munkavállalóként stb. döntése következményének, talán csak akkor vágjon bele. A mindennapi életben (rendőrségen, szórakozóhelyek bejáratánál) javaslom kiegészíteni a „Mit tennék én?” szituációs játékkal, a gyors sikerek kedvéért. Ez a két gyakorlat talán azt az eredményt is hozná, hogy mindenkinek egyféle ismerete legyen dolgokról.

Nincs kétféle norma!

A kutatás akkor is kutatás, ha cigányokról szól, és a kiegészítő támogatásért megírt helyi tanterv nem keverheti össze *Szepesi Józsefet Karsai Ervinnel*.

Mi lenne most másképp?

– Ha aktuális oktatási miniszterünk időben végiggondolta volna, hogy szeretne-e, sőt elviselne-e saját gyerekének egy olyan oktatási rendszert, melyben az ő megkérdése nélkül, sőt, tudtán kívül, gyermekét – persze szigorúan pedagógiai megfontolásból – kihagyják minden jóból... Ennek az előre gondolkodásnak még egy komoly haszna lett volna, hogy a miniszteri irányelvek megjelenése után néhány hónappal egy tragikus eset kapcsán nem kellett volna a hivatalos cigány egyetértőnek (akinek az igenjére hivatkozva jelentek meg az irányelvek) súlyos pedagógiai tévedésnek minősíteni azt. Máris mennyivel tisztább lenne a kép...

– Ha a tudományos tanácskozás szervezői megkérdették volna maguktól: szó nélkül hagyám-e, ha az én gyerekemről nyilatkozna úgy egy másik főiskola másik főtanára: „Ló kell a cigány gyerekeknek, nem ceruza” (sic! 1997. április, Kaposvár). Biztos nem hagyták volna szó nélkül. Legalább megkérdették volna az illetőtől, hogy ezt hogy érti! Így viszont örültek, őszintének és eredetinek tartották.

– Ha az országos modellkísérletek megtervezői biztosan merték volna állítani, hogy saját gyerekeiket is kicsi koruktól fogva kollégiumokban szeretnék neveltetni (hiszen ott állandóan van meleg víz, és példás a tisztaság), mivel ez a legfontosabb egy kisgyerek életében. Az sem lett volna baj, hogy az állami gondozottak nevelése kapcsán meg ennek éppen az ellenkezőjét állították.

– Sok minden másképp lenne, ha a különböző kurzusok, tanfolyamok meghirdetői elgondolkodnának rajta, hogy szeretnének-e olyan hallgatók lenni, akiknek rendre nem tartják meg a meghirdetett órákat, vagy néha, ha már nagyon kínos a helyzet, akkor egy cigány társuk „beugrik” óráat tartani.

– Ha bizonyos pedagógiai művek szerzői őszintén bevallanák, hogy mit tennének akkor, ha saját családjuk, esetleg fajtájuk óvodás gyermekeiről ilyet olvasnának: „Nagyon sok gyerek van, akire csak dicsérettel lehet hatni, talán az otthoni dédelgetés, más esetben a hiányosabb tapasztalat, vagy a gondolkodás lassúsága miatt.”

Nem tudom, mennyit szabad itt nekem keseregnem, de nagyon vágyom arra, hogy soha többé ne olvassak ilyen mondatokat: „Minden gyermek szeret játszani, de a cigány leginkább. Talán mert a kultúrálatlan östermészet gyermekdedebb is, mint a kulturált?”; vagy: „...a jóra törekvés gyökere nincs bennük mélyen”.

S addig is, míg újra végiggondoljuk a fent javasolt tesztek áldásos hatását, cigány polgártársaimnak azt javaslom, gondolkodjanak el európai integrációs lehetőségeinkről, vitassák meg a virtuális egyetem időszerűségét, vagy legalább vigyék a gyereket egy másik alapítványi iskolába... – ahogy mi szoktuk.